

NOVINKY

14

Březen/duben
2018
ZPRAVODAJ SO
ročník 4

*

www.so-novinky.obadalek.cz

Web sponzoruje Václav Obadalek - Bobr.

JEDNOU SKAUTEM - NAVŽDY SKAUTEM

Čtrnácté elektronické číslo, web v řádném provozu.

OBČASNÍK

OBSAH

ODDÍLOVÉ / DRUŽINOVÉ ZPRÁVY

Ze schůzky Pražské družiny SO.

INFORMAČNÍ ZDROJE

Cena města Veselí n/L pro br. Františka Stropka-Bobra.

Ze Dne zamyšlení, organizovaných oldskautkami a oldskauty na Praze 2

ZAJÍMAVÉ ZPRÁVY

Minireportáž ze zimního přechodu Brd.

NAVŽDY ODEŠLI

Připomenutí zesnulých, k nimž SO přijal oznámení.

HISTORICKÉ ZAMYŠLENÍ ...

Studie br. Zdeňka Navrátila-Fetiška k výročí 100 let Československa.

PŘED UZÁVĚRKOU

Pokračující digitalizace historických tiskovin Junáka. Kdo byl MUDr. Josef Charvát.

KVĚTINOVÝ DEN – Den boje proti rakovině – se bude u nás konat dne 16. 5. 2018; tématem sbírky zní: "Nádory tlustého střeva". Skautské oddíly či střediska se registrují u pořadatelů v polovině března. Český den proti rakovině má web: <https://www.denprotirakovine.cz/letosni-sbirka/>.

ODDÍLOVÉ / DRUŽINOVÉ ZPRÁVY

Setkání Pražské družiny SO u borovičky dne 12. prosince 2017

V 16 hod jsme se sešli na konečné tramvaje v Divoké Šárce jen 4 - Hanka, bratři Čil, Mánek a já.

Vydali jsme se na cestu ještě téměř za světla a naši odvahu ocenil i vítr, který se v té době utišil.

Když jsme se blížili k naší borovičce – viděli jsme u ní světýlko.

Mile nás tam překvapil bratr Bagheera, který už rozsvítil svíčku za Grizzlyho. Zaspívali jsme si koledy, vzpomněli na všechny, kteří v tomto i předcházejících letech odešli, i na historii borovičky.

Omluvena pro nemoc byla Hana Bouzková.

Hanka Dvořáková nás potěšila vanilkovými rohlíčky, na kterých si také ráda pochutnala Čilova Aida. Zakončili jsme večerkou a vydali se zase domů.

Napřesrok na shledanou.
Dáša Housková

Milá Dášo, divím se, co mám ještě napsat.

Tvoje zpráva je stručná, přesná a dobře se čte. Chybí dodat, že Mánek měl apartní a dnes neobvyklý hubertus a nejdelsí cestu domů na Zbraslav. Fotku celé naší skupiny máme jen proto, že se ti podařilo odchytnout neznámou a ochotnou slečnu, která šla okolo, aby nás vyfotila. Na oplátku jsem mačkal její šmrdlací mobil s ní u svítící borovičky - s tak moderní technikou neumím, ale ona byla spokojená. Poslední dodatek patří Aidě, která byla nadšená, když tě poznala na peróně metra, kam jsme přijeli každý jinou cestou, ale ve stejný čas. S "borovičkou" je to obdobné jako s výročním táborákem kolem 19. listopadu ve Znojmě. Jde většinou o hnusné počasí a současná mládež se diví, proč jsem k založení oddílu nevybral před 48 lety vtipnější datum. Víc mě nic nenapadá a zejména nevím, do jaké kroniky se povídání i fotky dostanou.

ahoj Čil

Vážené sestry, vážení bratři.

V úterý 12. 12. 2017 se tradičně sešla hrstka členů Pražské družiny S0 v Šáreckém údolí, aby u borovičky zažehla plamínky svíček, zavzpomínala a zazpívala vánoční písně. Mrzí mne, že jsem se nemohla zúčastnit a že zde ve větrném počasí bylo tak maličko účastníků. Velkou radost mám naopak ze zápisů sestry Dáši a bratra Čila. Naprosto samozřejmě souhlasili, že pořídí dokumentaci, o kterou se doposud nezištně a s radostí staral Grizzly. Moc za to děkuji.

Se skautským pozdravem a přáním krásných vánočních svátků vám všem

Vaše Amálka

Psáno pod čarou – Velichovky Lázně 13. prosince 2017

Informační zdroje

Gratulujeme:

Cenu města za rok 2017 obdržel František Stropek za jeho dlouholetou práci v oblasti výchovy mládeže - zejména ve skautském hnutí, dále za zásluhy na vzniku střední školy v našem městě a za dlouholetou práci pro měsíčník Veselsko. V roce 2017 oslavil František Stropek 85. narozeniny. Na cenu města byl navržen členy Skautského střediska Racek.

(měs. Veselsko)

Br. František Stropek-Bohr, člen Svojsíkova oddílu,

kterému v r. 2017 byla udělena Cena města při jeho 85. narozeninách, dne 20. ledna 2018 (právě na jeho další 86. narozeniny) tuto cenu obdržel od starosty města p. Ladislava Sýkory. Toto slavnostní předání se uskutečnilo na jubilejním 20. městském plesu.

Zajímavé zprávy

DEN ZAMYŠLENÍ 2018

DZ 2018 zorganizovali někteří členové Odboru duchovní výchovy Junáka a oldskautky a oldskauti z Prahy 2 (oldskautský klub „38 JEČNÁ“ pražského střediska MAJÁK) v sobotu 24. února od 9.30 hod v zázemí kostela sv. Ignáce (vchod z Ječné ulice).

Setkání bylo zahájeno tichou vzpomínkou na ty, kdo již odešli na věčnost.

Br. Vladislav Jech přednesl zamyšlení:

Prozřetelnost – prozíravost – je i vlastnost člověka. Je to znalost skutečností, možností a jiných daností (například povinnost) a schopnost rozhodovat o vlastním životě v jeho nejrůznějších aspektech. Znamená to dívat se dopředu a určovat pohyb vpřed. Tím spíše Boží, absolutní prozřetelnost je schopnost vidět dopředu a jednat podle tohoto vidění.

Lidská prozřetelnost – znalost souvislostí, příčin, možností a následků – v sobě nedokonale obráží absolutní prozřetelnost.

Oto Mádr

Verše: ¹ Přísloví Šalomouna, syna Davidova, krále Izraele, ² jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti, ³ jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost, ⁴ aby prostoduší byli obdařeni chytrostí, mladík poznáním a důvtipem. ⁵ Bude-li naslouchat moudrý, přibude mu znalostí, a rozumný získá schopnost ⁶ porozumět přísloví a jinotaji, slovům mudrců i jejich hádankám. ⁷ Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.

Přísloví kap. 2

Den zamyšlení, organizovaný OS z Odboru duchovní výchovy Junáka a z řad pražské družiny Svojsíkova oddílu v Praze spolu s podporou Klubu KD „Ječná 38“ střediska MAJÁK, se tradičně zahajuje zamyšlením opřeným o pojmy, které tvoří základy skautingu anebo na ně úzce navazují.

Samotné zakladatele světového skautingu, které si při DZ připomínáme, můžeme bez zaváhání zařadit mezi **prozíravé osobnosti**. Není divu, jako křesťané znali Bibli a není pochyb, že podle jejího poselství žili. Kdy to bylo, když uslyšeli či četli z Přísloví, „*jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti, jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost*“ asi není doložitelné. Avšak že pro prozíravého člověka platí: „*Bude-li naslouchat moudrý, přibude mu znalostí, a rozumný získá schopnost porozumět přísloví a jinotaji, slovům mudrců i jejich hádankám ...*“ je jednak zcela zřejmé z díla B-P a také z činů a vůbec z celého života Lady B-P. Myslím, že jak mladý Robert tak v mládí i Olave přijali za svá slova Písma sv.: „**Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.**“

Kdyby nepřijali za své, že je prozíravé osvojit si „*kázeň, spravedlnost, právo a přímost*“, jak jinak by se stali tak inspirativními osobnostmi doslova a do písmene pro mládež po celém světě nejen za jejich života, ale až podnes?

K pochopení této lidské vlastnosti velice trefně říká O. Mádr: „*Je to znalost skutečností, možností a jiných daností (například povinnost) a schopnost rozhodovat o vlastním životě v jeho nejrůznějších aspektech. Znamená to dívat se dopředu a určovat pohyb vpřed.*“ A pokračuje: „*Lidská prozřetelnost – znalost souvislostí, příčin, možností a následků – v sobě nedokonale obráží absolutní prozřetelnost*“.

Vystihl jinými slovy, co skautky a skauti již jako světlušky a vlčata od svých vůdkyň a vůdců přijímají ve slibu i ve skautském zákoně. A ti, kteří je vedou, kladou důraz na tyto podstatné cíle proto, že se řídí třemi principy skautingu, platnými právě díky manželům Baden-Powellovým, kteří je položili jako jeho základ.

Jistě lze namítnout, zvláště u nás, že velká část skautek a skautů dnes nepřijímá bezvýhradně či vůbec slova:

„*Boží, absolutní prozřetelnost je schopnost vidět dopředu a jednat podle tohoto vidění*“. Mnozí zůstávají dnes stát jaksi napůl cesty, a kdyby se měli rozhodnout, tak by podepsali – někteří ještě i s určitou výhradou vůči pojmem povinnosti anebo kázní – jenom „*spravedlnost, právo a přímost*“ anebo snad přidali „*svobodu*“ a třeba navíc také „*dobrovolnost*“. Mádrovy důrazy na „*schopnost rozhodovat o*

vlastním životě v jeho nejrůznějších aspektech“ a dále na slova „Znamená to dívat se dopředu a určovat pohyb vpřed“ bychom zřejmě přijali všichni bez výhrad.

Takže zamyšlení o životě a příkladu Lorda a Lady B-P je i dnes „v pohodě“, že ano? Rozdíly oproti době, kdy zakládali skautské hnutí, ještě jako křesťané, není už dnes „tak klíčové“...

Mnozí to tak vidí – jenže, co když má O. Mádr pravdu v tom, že „Lidská prozřetelnost – znalost souvislostí, příčin, možností a následků – v sobě *NEDOKONALE* odráží absolutní prozřetelnost“ a tak se může „vtírat pochybnost“? **Co když nebereme-li zřetel na Boží prozřetelnost, jestliže nevěnujeme pozornost tomu, z jakého zdroje pochází naše lidská prozíravost, co když tento „malý nedostatek“ může vysvětlit skutečnost, že si někdy připadáme jako ti, kteří sice běží, ale nevědí přesně, kam je třeba doběhnout a jednoho dne pak zjistíme, že nám nestačí jen „mít potěšení z pohybu vpřed“ ...?**

Pořad pokračoval čtením vzpomínek Lady B-P (přednesených z vlastního překladu ses. Hanou Bouzkovou), a to poslední 24. kapitoly, která velice zajímavě i místy velmi dojemně přibližuje poslední roky spoluzakladatelky světového skautingu. Předmluva ke druhému vydání originálu

těchto vlastních vzpomínek Lady B-P, která rovněž zazněla v českém překladu, doplnila informace o péči, kterou (nejen) britské skautky a rodina věnovali závěru jejího života.

Ses. Bouzková rozdala také výběr z posledních slov Olave Baden-Powell, která připravily jako pozdrav nositelky stříbrného trojlístku (na některých fotografiích je mají účastníci před sebou).

Pevně věřím, že budete dodržovat slib a plnit zákon, který jste na sebe vzali, když jste do hnutí vstoupili a že budete podle něho žít. Tak se budete rozvíjet nejen tělesně, ale i rozumově a duševně. Tím budete ovlivňovat také ty kolem vás, aby dělali to, co je čestné, správné a moudré, a budete rozdávat laskavost v myšlení a konání, bojovat proti zlu a dělat vše pro to, aby byl svět šťastnější, a lepším místem pro život.

Účastníci měli k dispozici také smuteční oznámení a nekrolog br. Zdeňka Zeleného.

Přítomní rovněž – po ukončení připraveného programu - pobýli pospolu u rozhovoru o některých aktuálních tématech skautského i veřejného života; částečně byla tato volnější chvíle doplněna písemnými podklady, zvl. zdařilým překladem materiálů WAGGGS k letošnímu Dnu zamyšlení, který zveřejnil Junák na svém webu:

<https://krizovatka.skaut.cz/zpravodajstvi/3749-balicek-aktivit-ke-dni-zamysleni-2018-je-tu> .

Beseda byla tradičně spojena s pohoštěním z vlastních zdrojů. Prostředí, pečlivě připravené ses. Evou Ge, přibližuje několik dalších fotografií, zhotovených účastníky:

Viz též anglický web: <https://www.waggs.org/en/what-we-do/world-thinking-day/>.

Zimní přechod Brd

Středisko bratří Mašínů na okrese Praha 2 si přechod Brd dobře užilo a poskytlo zde reprodukované fotografie.

Vůdce střediska mj. poznamenal, že tentokrát neměl přechod zimní ráz, takže někteří skauti mohli přijít v krátkých kalhotách. Stále platí, že se vyrábějí a vyměňují „Brděnky“ (památeční lístky – v řadě případů i s obrázky apod.).

Navždy odešli

Poslední rozloučení s bratrem Pavlem Šiřinou - Šiškou

Konalo se 11. 1. 2018 v 10.30 hod v kostele Nanebevzetí Panny Marie, součásti bývalého františkánského kláštera, v Plzni, za účasti rodiny a velkého shromáždění sester, bratrů a veřejnosti.

Obřad byl konán podle Liturgie (bohoslužebného pořadu pro toto shromáždění), za vedení bratra Františka Radkovského, emeritního biskupa plzeňského, doprovázený varhanními skladbami Antonína Dvořáka a Adolfa Hesse v provedení profesorky Chaloupkové.

Bratr Petr Novotný-Sokol se rozloučil s bratrem Šiškou jménem Zpč. družiny Bílého orla Svojsíkova oddílu. U obřadu měl další součinnost Mons. Emil Soukup a bratři Pavel Pokorný-Slim, Václav Brejcha-Šulín a Jiří Ládr-Bongo.

Řeč na rozloučenou:

Bratr Pavel Šiřina skautským jménem Šiška se narodil 19. 4. 1934 v Ostravě. Dětský věk i školní věk prožil v Ostravě. Ve 12 letech svého života se stal členem 5. oddílu Junáka v Ostravě. Gymnaziální léta zakončil maturitou a studia dále směřoval do oboru stavebnictví.

Vojenská léta ho zavedla do Plzně, kde jako radista sloužil u 11. spojovacího pluku v 35. kasárnách. Volné chvíle vojenské věnoval hudební rytmičké skupině, kde hrál na kontrabas a zpíval. Tato skupina úspěšně pokračovala i po ukončení vojenské služby. V Plzni založil rodinu a pracoval ve vodních stavbách Plzeň. V té době se seznámil s Františkem Hájkem-Čingem a utajený skauting vytvořil oběma přátelství na celý život.

Přichází rok 1968, obnovuje se skautské hnutí a br. Šiška se stal členem 53. odd. Šedá střela Plzeň a blízkým spolupracovníkem bratra Čingy. Během krátké doby se stal tajemníkem 5. Střediska Střela Plzeň. Všestrannou úspěšnou činností získal sympatie magistrátu v Plzni. V roce 1969 spolu s Čingem položili základní kámen na výstavbu kluboven skautského střediska Střela v areálu České údolí v jižní části Plzně. Po celé období výstavby kluboven řídil spolu s Čingem postup stavebních prací. Klubovny byly postaveny a přišel 3. zákaz činnosti skautského hnutí. Období zákazu činnosti bylo ve znamení udržování spojení se členy 53. Odd. Šedé střely.

V roce 1989 se dne 2. 12. konal sraz skautských činovníků v Městské knihovně v Praze, na kterém byli vyzváni skauti a skautky k obnovení skautských oddílů a skautského hnutí v Československu. Br. Pavel Šiřina-Šiška byl účastníkem a zastupoval 5. středisko Střela Plzeň. Dne 7. 12. 1989 poté byla svolána přípravná schůzka k obnově skautingu v Plzni. Zde byl Šiška rovněž aktivním členem. Po obnově skautského hnutí se stal od 1990 vedoucím střediska Střela a tajemníkem Okresní rady Junáka v Plzni. Od roku 1993, kdy byl zvolen předsedou Okresní rady Junáka, v této funkci pracoval až do roku 2000.

V průběhu 90. let byl iniciátorem spolupráce a výměny skautů s Nizozemským královstvím a Velkou Británií. Podílel se na organizování úspěšných Západočeských Jamboree a rovněž se podílel na úspěšných memoriálech bratra Knappa.

Vedle skautingu v rodinném prostředí vychoval syna Petra a dceru Pavlu. Oba se též stali členy skautských oddílů. Šiška ve volném čase postavil v obci Málkov pod Přimdou rekreační domek, kam rád jezdil a rád trávil chvíle odpočinku. Jeho velkou zálibou byla Jawa 350, četba knih a stavba modelu železnice.

Na sklonku života vážně onemocněl a přes značné pohybové potíže nikdy neomezil skautskou činnost a pracoval s neutuchajícím elánem v klubu oldskautů Šedé střely, ve sboru krajského zpravodaje kmene dospělých a donedávna byl rádcem Zpč. družiny Bílého orla Svojsíkova oddílu.

Bratr Šiška byl oddán myšlence skautského hnutí a věřil, že Junák je skautské hnutí všech generací.

Bratr Šiška byl nositelem řady skautských vyznamenání.

Bratře Šiško vykonal jsi skvělou práci pro společnost.

Děkujeme!

bratr ing. Karel Vaněk

* 30. 8. 1933 † 16. 2. 2018

Bratr Vaněk v roce 1969 i v r. 1990 byl členem organizační rady Junáka – byl spoluvůdcem všech tehdejších organizačních předpisů, směrnic, stanov. Pamětníci vzpomínají, že byl všude, kde ho bylo zapotřebí.

V r. 1970 se účastnil ustavující schůzky Svojsíkova oddílu jako člen „pracovní skupiny pro přípravu svolání ustavující schůzky SO“; členem se stal dovršením 60 let v r. 1993.

V 90. letech byl tajemníkem ústřední rady Junáka, na V. sněmu v r. 1992 byl zvolen do Ústřední rady Junáka (jako bratr znalý organizace byl členem „Sněmovní komise“). Měl také na starosti „Majetek“ (mnoho oddílů Junáka mu vděčí za první příspěvky na stavbu kluboven).

V dubnu 1990 byl členem delegace Junáka u prezidenta Václava Havla na pražském hradě, kterou vedla tehdejší starostka sestra Dagmar Burešová. Pod balkonem se tehdy sešly tisíce skautů, aby pozdravili V. Havla.

Byl lektorem instruktorské lesní školy pro obor meteorologie a organizace a přednášel na mnoha lesních školách. (V roce 1992 např. také na Pražské lesní škole - vůdcem byl br. Fr. Kašpárek).

Karel Vaněk - nositel československého Řádu stříbrného vlka a Řádu čestné lilie v trojlístku (zlatý stupeň) a člen Svojsíkova oddílu patřil – ten minulý čas je pro nás spojen s velkou bolestí, ale i vděčností – mezi skauty, na které bylo vždy naprosté spolehnutí, který byl neobyčejný organizátor. Při tom nikdy o sobě nemluvil.

Pražská družina na něho bude vzpomínat, stejně jako mnoho dalších členů Junáka spolu se sestrami a bratry z SO jako na skauta, který nikdy neztratil svůj osobitý humor a osobní statečnost. Máme ho spojeného vždy s úsměvem, ochotou pomoci a úžasnými znalostmi všeho skautského.

A tak jen děkujeme za to, že jsme ho mohli znát, za všechno, s čím nám pomáhal, za to, že byl. Bude nám všem hodně chybět.

Dne 21. 2. 2018, ve svých 93 letech, opustil skautské řady zakladatel
a první z Majáčníků,

Zdeněk "Kád'a" Zelený.

Na popud střediskové rady střediska MAJÁK se jako projev skautské vděčnosti středisko zúčastnilo na pohřbu, který se konal ve středu 28. 2. od 10:00 hod u sv. Ignáce v Praze na Karlově nám. (spolu s rodinou a přáteli).

Zdeněk Zelený se narodil 1. prosince 1924 v Praze v rodině bývalého ruského legionáře Františka Zeleného. Mládí prožil v Praze-Podskalí, kde bydlel až do svého zatčení počátkem 50. let. První kontakt se skautingem navázal na popud své maminky, která se znala s manželkou Antonína Benjamina Svojsíka. V roce 1934 se stal Zdeněk Zelený členem 51. skautského oddílu sboru Legio Angelica, založeného benediktýnským páterem Metodem Klementem. Za okupace

nemohl studovat lesnickou akademii v Písku, a proto absolvoval zbrojní průmyslovku. Specializoval se na výrobu loveckých zbraní. Současně se zapojoval i do ilegálních skautských aktivit. Po škole byl Zdeněk Zelený totálně nasazen na práci v Říši – od konce roku 1943 vyráběl v Norimberku v Závodech Hermanna Göringa (Hermann Göring Werke) letecké součástky. Při jednom z náletů shořela většina tovární kartotéky. Společně s několika dalšími spolupracovníky se rozhodl pro útěk domů. Cigaretami se jim podařilo uplatit přátelsky nakloněného staršího dozorce, který zařídil, aby shořel i zbytek jejich pracovních dokladů. Po návratu domů se ovšem musel Zdeněk před Němci několik dní skrývat v díře po náletech a nakonec z Protektorátu raději znovu odešel. S přáteli se pěšky dostal přes Slovensko a Maďarsko až do Rumunska, kde se živil příležitostnými pracemi (např. koval dobytek a lovil ryby). Poté co se začala přibližovat fronta, nezbývalo jim nic jiného, než se vrátit zpět do Protektorátu. Poslední rok války strávil Zdeněk Zelený v Jinonicích, v továrně na opravu leteckých motorů. Přes svého otce se zapojil do odbojové činnosti. V květnu 1945 se zúčastnil Pražského povstání a mimo jiné se mu povedl husarský kousek: u Karlova náměstí odzbrojil posádku německého vojenského auta těžítkem – maketou pistole. Téměř okamžitě po skončení války (15. května 1945) založil Zdeněk Zelený skautský oddíl Maják. Členové nového oddílu se zapojili do charitativní činnosti, starali se například o navrátilce z koncentračních táborů. Jelikož neměli klubovnu, scházeli se zpočátku ve vypuštěném bazénu v parku na Karlově náměstí. Do oddílu byli po čase přijímáni i neslyšící chlapci, kterých se zde v krátké době scházelo téměř 50. Zdeněk Zelený se naučil znakovou řeč a odezírání a začal spolupracovat se specializovaným ústavem v Holečkově ulici. Zanedlouho vznikl samostatný skautský oddíl hluchoněmých Tetřevi. Zdeněk Zelený se brzy začal zabývat i dalšími chlapci s handicapem. Pod odborným dohledem připravoval program pro zrakově postižené, podílel se na tvorbě táborových programů pro děti, jež kvůli úrazům či vrozeným nemocem potřebovaly náročnou rehabilitaci. V září 1945 pak vzniklo 47. středisko skautské výchovy Maják. Se svým přítelem páterem Jeřábkem objížděl Zdeněk na kole celé Československo a v mnoha městech zakládal další skautské oddíly. Na podzim roku 1946 předal na čas vedení oddílů svým zástupcům a nastoupil vojenskou službu na hlavním štábu armády v Dejvicích.

Jakmile začali komunisté likvidovat skauting, přišly jako první na řadu oddíly s křesťanskou výchovou. Zdeněk Zelený proto musel vést skauty v ilegalitě. Dostal se do styku i s lidmi z církevních kruhů a mj. pomáhal s distribucí pastýřských listů československých biskupů po farních úřadech ve středních Čechách. Tuto činnost však již monitorovala StB a Zdeněk Zelený byl 13. ledna 1951 zatčen. Téměř rok strávil ve vyšetřovací vazbě, než ho Státní soud v Brně v jednom z velkých procesů s církevními hodnostáři uznal vinným z vlastizrady, vyzvědačství a výchovy mládeže v „nedemokratickém duchu“. 29. září 1951 ho odsoudili k 15 letům ztráty svobody.

Během téměř 9 let věznění vystřídal celkem osmnáct různých lágrů a věznic (mj. Mírov, Jáchymovsko, Příbramsko, Ruzyně, Opava atd.). Ani v kriminálech a lágrech se však od skautingu příliš nevzdálil, protože skauti si zde navzájem pomáhali. Jako vězeň vykonával různé druhy práce, k nimž patřilo např. loupání cibule a lepení sáčků na Mírově, těžba uranové rudy v jáchymovských dolech či zednické práce na stavbě příbramského sídliště Březové Hory a mnohé další. Zdeněka Zeleného propustili z opavské věznice na amnestii v květnu 1960. Kvůli svému zdravotnímu stavu (po propuštění vážil 57 kg) nemohl delší dobu sehnat práci. V těžkých začátcích mu proto materiálně vypomáhali ostatní skauti. Od

propuštění byl navíc soustavně sledován StB. Nakonec začal pracovat v modřanských strojárnách. Byl zde však rovněž „pod dohledem“, a proto se rozhodl odejít ze strojíren do podniku Stavby silnic a železnic. Zde se mimo jiné specializoval na přestavby kostelů a jejich přemísťování. Roku 1963 se Zdeněk Zelený oženil a narodily se mu brzy po sobě dvě dcery. I po propuštění pokračoval ve skautských aktivitách, i když čistě na soukromé bázi.

V roce 1968 se aktivně podílel na obnovení Junáka – v dubnu 1968 se mu podařilo znovu založit středisko Maják, kde se pod jeho vedením scházelo 19 oddílů a více než 500 dětí. V době normalizace, kdy byl skauting znovu postaven mimo zákon, se Zdeněk opět ocitl pod drobnohledem tajné policie. Do většího konfliktu s StB se však již nedostal. Po roce 1990 patřil Zdeněk „Kádřa“ Zelený již k legendám skautského hnutí. K řadě vyznamenání v roce 1996 obdržel nejvyšší české skautské vyznamenání – Řád stříbrného vlka. Patřil mezi nejstarší členy čestného Svojsíkova oddílu. Byl dvojnásobným rytířem Řádu sv. Václava I. stupně a nositelem papežského rytířského Řádu sv. Řehoře Velikého.

Viz též: <http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/980> a

<http://majak.lumturo.cz/files/files/Cinnost-skautskeho-strediska-Majak-a-jeho-predstavitelu-v-letech-1945---1970.pdf>

Historické zamyšlení

„T. G. Masaryk zasloužil se o stát.“
Zákon č. 22/1930

Zdeněk Navrátil

ČESKOSLOVENSKO

Problémy menšin našeho státu

Bližící se 100. výročí vzniku naší republiky a současně 80. výročí smrti jeho prvního prezidenta vyvolaly ve společnosti, ale na prvním místě v médiích, četné diskuse, příspěvky a články k této tématice. Autoři se předhánějí ve svých pracích nejen v novém pojetí úhlu pohledu, ale i hledáním různých nových informací, jimiž by – někdy doslova – šokovali veřejnost. Není to vždy objektivní a nakolik historicky doložitelné je rovněž otázka. Připojím se tedy k tomuto proudu a pokusím se zde uvést některé informace a údaje, které se ne vždy dávají do souvislosti, ale které s tématem silně souvisejí.

Letný pohled do minulosti

Vznik, či lépe řečeno obnovení samostatného českého státu nastalo jen krátce před koncem první světové války (11. 11. 1918 v 11 hodin), když český Národní výbor 28. října 1918 prohlásil zemi republikou. Tím se náš národ vymanil ze staletí trvajících područí *habsburského* císařského rodu. Podíváme-li se do slovníku na poslušnost českých panovníků, vidíme, kolikrát tento dříve nepříliš významný rod byl hotov nastoupit na náš trůn a kolikrát byl v této snaze úspěšný. Sňatkovou politikou, někdy jednáním, jindy intrikami a válečnými událostmi se snažil vybudovat říši, „nad níž slunce nezapadá“. Téměř se mu to podařilo, ale tuto snahu jim překazil revoluční zmátek v Mexiku, kde 19. 6. 1867 salvou popravčí čtyři padl druhorozený bratr císaře *Františka Josefa I.*, nešťastný *Maxmilián I. Mexický (1832-1867)*, oběť megalomanie svého rodu.

Obnovený stát měl jinou podobu i formu. Už to nebylo království, které formálně trvalo po celou dobu naší nesvobody, také rozsah území byl poněkud jiný. „Pěčí“ vládnoucího rodu jsme pozbyli některá území, jež získali čeští panovníci před nástupem *Habsburků*, nově se k nám teď připojili Slovinci i Rusíni (o ty poslední nás jako „dík“ za osvobození připravil Sovětský svaz, který nám ovšem v průběhu druhé světové války licoměrně sliboval

obnovu státu v předválečných hranicích), takže pokud hovoříme o „obnově státu“, není to tak zcela přesné. Snad pouze pro upřesnění se sluší poznamenat, že i v roce 1918, podobně jako také dnes, je mezi námi hodně spoluobčanů, kteří by dali přednost monarchii.

Chronologický výpis našich panovníků nám ukáže, jak často to byli právě *Habsburkové*, kteří nastoupili na český trůn pokaždé, když u nás propuklo bezvládí. Poměrně málo významný, ale značně rozvětvený rod, měl vždy k dispozici snadno dostupného člena, který mohl nahradit toho, jenž někde chyběl. Cílevědomou rodovou politikou tak nakonec dosáhli všeho, o co po staletí usilovali a na čem tak svědomitě pracovali.

Prvním a také ryze českým panovnickým rodem byli *Přemyslovci*, z nichž až *Přemysl I. Otakar* (1197-1230) získal dědičně královský titul. Před ním se stal českým králem v roce 1158 z téhož rodu *Vladislav II.* (1140-1173), ovšem pouze pro svou osobu. Největší úrovně – soudím – dosáhly české země za *Karla IV.* (1346-1378), který pocházel z rodu *Lucemburků*, byl však dědičným synem naší *Elišky Přemyslovny*. Toto střídání na trůnu nebylo vždycky záležitostí pouhých odúmrtí, ale stejně tak i různých zvrátů díky nesvornosti a velké hašteřivosti (řečeno velmi zdvořile) naší šlechty, která často pod záminkou věroučných růzností skrývala věci majetkové a snahu o jejich zmnožení. Pověsti o holubičí povaze Slovanů a starých Čechů patří tedy pouze do sféry nadsázek a pozdější obrozenecké fantazie. V tuto chvíli nás ovšem zajímá především rušná doba přelomu středověku a novověku.

Vše začalo už o několik desetiletí dříve, když se k nám z Anglie šířilo reformní učení *Johna Wickliffa*. Když právem kritizovalo mravní poměry, nacházelo mnoho příznivců nejen v českých zemích, stejně tak jako téměř v celé ostatní Evropě. Společnost však rozdělovalo až tehdy, když začalo „revidovat“ do té doby nezpochybnitelná dogmata církve. Brzy potom došlo k radikalizaci obyvatel, nastaly střety protivníků, které pak u nás vedly ke vzniku husitských šarvátek, jež ale nebyly ničím jiným, než hrůzně krutou občanskou válkou s nesmírnými škodami na životech prostých lidí a kulturních i hmotných statcích. Nepříliš výrazní panovníci tomu nedokázali zabránit. Ale přece jen se blýsklo i na lepší časy.

Po smrti *Ladislava Pohrobka* (1453-1457) zvolil český sněm za krále dřívějšího zemského správce *Jiřího z Poděbrad a Kunštátu* (1458-1471). Nedosáhl sice majestátu „Otce vlasti“ *Karla IV.*, jeho iniciativní návrh na vytvoření spolku křesťanských panovníků Evropy na obranu před tureckým ohrožením s cílem pozdější mírové unie však předstihnul jeho dobu o plných pět století. Sám stranil spíše umírněným *kališníkům* a katolíkům a snažil se potlačit radikály. Jeho snahy nebyly tehdy oceněny a tak se v Čechách vytvořila opoziční tzv. *jednota zelenohorská* (1465), na Moravě zase byl zvolen moravskými stavy za krále uherský panovník *Matyáš Korvín* (1469). Ve snaze uklidnit v zemi napjatou situaci, uzavřel s polským králem *Kazimírem IV. Jagellonským* (1447-1492) dohodu, jíž přislíbil nástupní právo tomuto rodu. Monarchou se totiž tehdy nemohl stát „muž z lidu“, jak připouštějí demokratická pravidla pro hlavu státu dnešních republik, ale pouze „hlava pomazaná“. Ač to nemohl tenkrát tušit, otevřel tímto svým počinem vždy k uchopení moci připraveným *Habsburkům* snadnou budoucí cestu na český trůn.

Na základě tohoto příslibu ho vystřídal *Kazimírův* nepřítel výrazný syn *Vladislav II. Jagellonský* (1471-1516). Ačkoliv ho historikové hodnotí jako jednoho z nejslabších českých králů, který byl příčinou úpadku královské moci, z hlediska dynastie však dosáhl úspěchu svým zvolením uherským králem. To patrně bylo příčinou jeho majestátního

vystoupení, jak je ztvárnil ve své nádherné opeře *Bedřich Smetana* při sporu krále s rytířem *Daliborem z Kozojed*.

Vladislavův syn *Ludvík Jagellonský* (1516-1526), korunovaný už v dětském věku jako dvanáctiletý (1508) na krále uherského a o rok později také českého, padl v bitvě proti přesile osmanských Turků, tehdy vedených sultánem *Sulejmanem*, u Moháče 29. srpna 1526 jako dosud bezdětný. Nástupního práva pak využili, jak jsem už uvedl, *Habsburkové*, neboť *Ludvíkova* manželka *Marie* byla dcerou rakouského arcivévody *Ferdinanda Habsburského*, při čemž byla navíc *Ferdinandovou* ženou *Ludvíkova* starší sestra *Anna*. Pro mocichtivý rod byla tak situace více než příznivá k tomu, aby získal vládu nejen nad českými zeměmi, jejichž zemský sněm zvolil *Ferdinanda* už v roce 1526 českým králem. A tento stav měl pak potrvat k prospěchu rodu ještě po další skoro čtyři století.

Národnostní politika Habsburků

Tragickým skolem mladičkému *Ludvíka* padlo do klína *Habsburkům* rozsáhlé území, které jim dalo vládu nad tehdy největší říší kontinentu. K jejich Rakousku, které bylo od roku 1452 arcivévodstvím, jim přibylo království české i uherské. Představovalo to pro ně obrovskou politickou a vojenskou moc, ekonomická (ve feudálních vztazích té doby) ještě nepřipadala v úvahu, jen platbou dávek. Ale nebylo vše jenom přínosem. Na tomto území žilo totiž více národů a etnických skupin, které se lišily nejen jazykem, ale i kulturou, civilizační vyspělostí a náboženstvím, což byl tenkrát rozdíl mnohem významnější, než bychom to dnes mohli pochopit. S tím se musel vládnoucí rod vypořádat, a jak víme, nebylo to vždy jednoduché a také ne každý z panovníků rodu to dokázal. Nakonec se to stalo také důvodem, proč – byť až za dlouhou dobu – došlo k rozpadu mocnářství. Ale v tuto chvíli nás od jeho konce dělí téměř čtyři století.

Ovládat, ale především řídit tak národnostně, kulturně, jazykově a zejména nábožensky pestrou říší nebylo rozhodně snadné. Uvědomil si to už na samém počátku sám *Ferdinand* a mezi jeho první počiny bylo zřízení říšského centrálního úřadu ve Vídni (jež byla sídelním městem), tzv. „*dvorské komory*“. Byla „protiváhou“ jednotlivých zemských úřadů. Služebním jazykem se tak stala logicky němčina. To byl bezesporu už počátek nastávající germanizace, která byla víc záležitostí pragmatickou než nacionalistickou. Vedlo to přirozeně v zápětí i k centralizaci celého aparátu. Zřízení přímého poštovního spojení mezi Vídní a Prahou přes Jindřichův Hradec v roce 1527 bylo jistě pokrokem, ale i tím se zmíněné soustředění moci podporovalo. (Stojí snad za zmínku, že později jen *Rudolf II.* /1576-1611/ přesunul své sídlo do Prahy, která přes všechny změny stále zůstávala významným kulturním centrem už pro svou v roce 1348 založenou *Karlovu univerzitu*.) Prestiž rodu významně posílilo také zvolení *Ferdinanda* římským králem, resp. císařem rovněž v roce 1527.

Nebylo to období klidné, napětí stále doutnalo a bylo jen otázkou času, kdy opět dojde k násilí. Protestantští čeští stavové např. podpořili odpor proti císaři *svaté říše římské* svou účastí ve *válce šmaldskalské*. Naproti tomu u nás působila v míru a pokoji *Jednota bratrská*, založená už roku 1547 pod vlivem *Petra Chelčického*, která se snažila o smírné soužití jak mezi protestanty včetně radikálních, stejně jako s katolíky. V jejich řadách působilo mnoho významných osobností té doby. Připomeňme si její promyšlené vydávání náboženské literatury, jež přinášela nejen duchovní posilu jejich souvěrcům, ale díky též tomu, že byla psána česky, také posilovala pozdější české vlastence.

Nedá mi to, abych si tu také nepřihřál svou ivančickou polívčičku. Naše město se stalo útočištěm pro místní sbor, když si tu bratři založili významnou tzv. triviální školu, při níž se shromáždila časem intelektuální elita Evropy. Působil tu nejen v celé Evropě proslulý Esrom Rüdinger z Wittenbergu, především však biskup Jednoty Jan Blahoslav. Z jeho iniciativy vzešel překlad bible, jejíž Nový zákon sám přeložil a ve zdejší tajné tiskárně s „logem“ Ex insula hortensi se přistoupilo k vytištění bible. Podařilo se to však pouze u pěti svazků Starého zákona. Pak už bratřím bylo místní prostředí až příliš nebezpečné, takže jejich velký ochránce, Karel starší ze Žerotína, jim nabídl asyl na svém panství v nepřítis vzdálených Kralicích. Tam potom byla zbývající část bible, totiž Nový zákon, vytištěna jako její šestý svazek. Nové sídlo tiskárny pak dalo dílu její všeobecně známý název, navzdory tomu, že právě u nás – v Ivančicích – se vykonalo na něm nejvíce.

Není naším úkolem sledovat podrobně dějiny té doby. Zcela jistě bychom mohli hovořit o období *Rudolfa II.* (1576-1611), kdy se v Praze sešla kromě mnoha šarlatánů též vědecká elita, je však současně třeba si uvědomit, že stále tu bylo veliké pnutí a odpor k vládnoucímu rodu, který ovšem pramenil především z konfesních rozdílů a přístupu „trůnu“ k jinak smýšlejícím. Platil tu sice stále *Rudolfův Majestát* z roku 1609, reflektující českou realitu, ten však byl neustále ze strany „Vidně“ porušován. Také to svědčilo o nepřítis velké citlivosti *habsburských* panovníků k smýšlení jim podrobených národů. Řešení nepřinesla ani stará česká reakce, *defenestrace místodržících* z oken pražského hradu 23. května 1618. Nikdo ovšem netušil, že se právě v tuto chvíli roztáčí kolo dějin, jejichž důsledky brzy zachvátí celou Evropu.

Následoval pak odboj českých stavů, který 6. listopadu 1620 ukončila jejich porážka na Bílé hoře. Pomsta však byla krutá. Na Staroměstském náměstí padly hlavy 27 odbojných vůdců. Pak došlo na pronásledování i „menších provinilců“, ztráta jejich majetku, utužení vnitřních poměrů, odchod „výkvětu“ národa, který se nechtěl s poměry smířit, či jen z obavy z očekávaných postihů. Začala „doba temná“.

Emigrace byla velkým problémem našeho národa nejen v době pobělohorské. Odcházeli obvykle ti, kdo by mohli být této zemi velmi prospěšní. Nepočítáme-li odchod jednotlivců na přelomu 19. a 20. století za vidinou spokojenějšího života „za velkou louží“, došlo k největším přesunům právě ve století minulém jako reakce na příchod režimu, který neznal slitování. Bylo to ihned po puči komunistů po únoru 1948, který vyhnal odpůrce za hranice země. Jednalo se převážně o lidi, kteří poválečnému rozvratu mravnímu a hmotnému mohli napomoci k návratu do normálu. Nejinak tomu bylo po okupaci Sovětským svazem v srpnu 1968, ačkoliv se zde už na odchodu podíleli též lidé, kteří neodcházeli jen pro svoje přesvědčení, ale také za příznivějšími podmínkami života. Poslední vlnu snad ani není možné nazvat emigrací, ačkoliv její důsledky jsou stejné, ne-li horší. Za vyhlídkou lepšího odměnění odchází řada odborníků, vědců, techniků, kteří by právě pro tuto zemi byli velmi užiteční, aby napravili to, co „socialistický ráj“ tu svou totalitou napáchal. Rozumím tomu, že všichni mladí lidé touží poznat svět, získat zahraniční zkušenosti, dokonalejší techniku a tamní úroveň své profese vůbec, ale je otázka, kolik z nich se také vrátí, aby své vlasti přinesli to, co sami v cizině poznali a předali jí něco z toho jako svůj dík za zde získané vzdělání.

Po tomto malém *extempore* se zase vrátíme do minulosti a ke svému tématu. Uprázdňené statky uprchlé šlechty, které se staly „kořistí“ vítězného panovníka, obsadili cizí šlechtické rody, které za ten dar věrně sloužily svému štedrému dárci. Ale nešlo jenom o majetky. Do země přicházelo stále více vděčných cizinců, posilujících pozici vládnoucího rodu. A

nezůstalo pouze při tom. Represálie na sebe nenechaly dlouho čekat. Už v roce 1624 byla přesunuta *Česká kancelář* z Prahy do Vídně, režim se výrazně utužil na Moravě i ve Slezsku. Je pochopitelné, že úřední místa zaujali německy hovořící, jimž problémy českých zemí byly nejen zcela neznámé, ale víceméně také lhostejné. Sloužili svému chlebodárci. To však nebylo ještě vše. V roce 1627 bylo vydáno *Obnovené zřízení zemské*, což byl zemský zákon *Ferdinanda II.*, který zpečetil porobení naší země. Český trůn byl tímto výnosem prohlášen za dědičný v *habsburském* rodu. Tady můžeme jasně vidět druhou fázi germanizace, která po celou dobu trvání jejich panování byla *Habsburky* svědomitě uplatňována a která tak prezentovala jejich nepřiliš šťastnou národnostní politiku, jež vedla nakonec k pádu jejich vládnutí.

Následné tři desítky roků trvající válečné běsnění, odehrávající se v celé střední Evropě, uzavřel 24. října 1648 *vestfálský mír*. Válečným událostem podlehla celá polovina obyvatel českých zemí. Ani potom však nenastal klid. V roce 1663 čelila Evropa vpádu Turků, nedlouho poté, v letech 1679-1680, zachvátila české země epidemie moru. Také nové panstvo, které přišlo s ukončením bojů, většinou na místa uvolněná českou šlechtou, utiskovalo své české poddané robotnými povinnostmi, takže docházelo k selským bouřím jak na Moravě, tak i v Čechách, kde byl popraven roku 1695 vůdce chodského povstání *Jan Sladký Kozina*. To vše posilovalo rakouský, tedy německý element v zemi.

Nástup *Marie Terezie* (1740-80) na trůn nebyl s hlediska českého národa rozhodně přínosem. Krátce poté totiž vznikly *války o dědictví rakouské*, jimž padlo za oběť naše Kladsko a skoro celé Slezsko, patřící dosud historicky k zemím „koruny české“. V místních bouřích byli poraženi „*sedláci u Chlumce*“ v roce 1775. Nástup osvíceného *Josefa II.* (1780-90) znamenal pro nás další národní pohromu. Ve snaze zefektivnit státní správu zaváděl všude novinky, které utužovaly moc panovníka a potlačovaly národnostní menšiny, které byly v říši co do počtu obyvatel silnější, než činil počet nositelů národnosti samého císaře. Zasahoval tak nejen do úřadů císařství, ale cítil se být oprávněn směřovat svá rozhodnutí také do sféry církevních orgánů a podřizovat si církve jako nástroj své moci. Byla to pro ni ovšem „medvědí služba“, jak se ukázalo až mnohem později, kdy zejména v českých zemích byla katolická církev často vnímána jako „zotročující“ nástroj panovnického rodu.

Nebudeme sledovat všechny peripetie bojů a nepokojů, jimiž se doba vyznačovala, včetně *válek napoleonských*, které rovněž výrazně poznamenaly Evropu. Národní povědomí, snad i pod částečným vlivem francouzské revoluce, se v českých zemích výrazněji začalo šířit až v období kolem poloviny 19. století. Revoluční nadšení zachvátilo celé mocnářství v roce 1848 (naše „*osudové osmičky*“), vznikaly národní a také studentské gardy. Ve snaze potlačit v říši tyto projevy nastolil tehdy ministr vnitra mnohem tvrdší režim, než který slibovala tzv. *oktrojovaná ústava* z roku 1849, která přiznávala národnostním menšinám určitá, byť ještě stále omezená práva. Dnes se toto období označuje podle jeho jména jako *bachovský absolutismus*. Přinesl udavačství, strach a zvláště germanizaci školství a všech veřejných záležitostí. To už tedy nebyla ta josefínská „pragmatická“ germanizace, mající zefektivnit a modernizovat chod mocnářství zejména v administrativní oblasti v intencích *Josefa II.*, ale vědomý útok na vše české. Dalo by se říct, že to byla už její třetí fáze, mající posílit pozici „státní“ národnosti i tam, kde nebyla většinová. Projevilo se to také ve *zrušení císařova příslibu korunovace českým králem*, kterou očekávala česká společnost velmi nadšeně. *František Josef I.* však v tomto směru celý náš národ nesmírně zklamal. To byl jistě jeden z vrcholů jeho necitlivosti k otázkám národnostních menšin.

K této slavnosti složil Bedřich Smetana svoji jedinou, Triumfální symfonii. Vídeň se však ani neobtěžovala umělecky provedené vybavení partitury komentovat, o císařově poděkování nemluvě. Zklamáný skladatel pak na toto své dílo zanevřel zejména proto, že jeho věty – první, druhá i čtvrtá pracovaly s tzv. Haydnovským motivem, totiž melodií císařské hymny, která byla totožná též s hymnou německou. Dovolil veřejnou produkci pouze její třetí větě – scherzu –, která tento sporný motiv neobsahovala. Považuji za příznačné, že touto třetí větou byl později, až za rudé totality, vždy doprovázen v rozhlase i televizi novoroční projev komunistického prezidenta naší republiky Gustáva Husáka.

Druhý kritický okamžik představuje vyřešení odporu maďarských revolucionářů z kritického období kolem roku 1848. Na rozdíl od českých poměrů, však *František Josef I.* uherskou korunu přijal a korunovat se nechal. V roce 1867 dokonce velmi pozvedl sebevědomí Maďarů tzv. *rakousko-uherským vyrovnáním*, jímž nesmírně posílil postavení této národnostní menšiny v mocnářství. Lze tak říct, že tím vyšel vstříc té nejmenší z nich, ovšem té, která se v něm projevovala nejhlasitěji a nejradiálněji. Zda tu hrály svou roli nezpochybnitelné sympatie císařovny *Alžběty Bavorské*, nazývané *Sisi*, manželky císaře *Františka Josefa*, sympatie, které projevovala vůči maďarské aristokracii, by nás však zavádělo do oblasti spekulací a fantazie.

Vznik svobodného československého státu

Čeští zástupci v říšském sněmu se marně snažili prosadit některé změny ve prospěch českého národa. Reagovali na to *pasivní rezistencí*, která spočívala v bojkotování zasedání sněmu. Nebyli ovšem jednotní, takže záhy došlo k jejich rozštěpení na konzervativní *staročechy* a liberálnější *mladočechy*, kteří po čase hodlali pokračovat v jednáních. O tom, že by mohlo dojít k národnímu osamostatnění, neuvažovali však tehdy ani jedni ani druhí. V roce 1865 vyslovil dokonce *František Palacký* svůj názor na to, jak by se měla rakouská říše *federalizovat*.

Pokročíme v čase, přeskočíme tehdy běžné zakládání početných vlasteneckých spolků, institucí a muzeí, paralelně s nimi také vznikající levicová uskupení pod vlivem zhoubné *Marxovy* teorie, jež měla přinést v budoucnu tolik zla a utrpení, nenavštívíme ani *Národopisnou výstavu* v Praze roku 1895, nebudeme se zabývat složitými poměry Balkánu, kde už od roku 1463 ovládali rozsáhlá území osmanští Turci a kde také Rakousko roku 1874 obsadilo a poté anektovalo v roce 1908 Bosnu a Hercegovinu, ponecháme stranou revoluční napětí Ruska a jeho revoluci roku 1905, celé to první desetiletí nového století, tak nabité událostmi a plné napětí, které jenom čekalo na podnět, který by přivodil výbuch. Impulsem se stal *atentát na následníka rakouského trůnu Ferdinanda d'Este* v Sarajevu 28. června 1914 při jeho návštěvě země, která však byla tamními radikály chápána jako návštěva uzurpátora. A potom už se roztočila kola událostí plnou silou a nebylo v moci nikoho je zastavit.

Rakousko, podněcováno Německem, vyhlásilo 28. července 1914 Srbsku válku. Pak už se státy spojovaly a vzájemně si vyhlašovaly válku, až se stala celoevropským (a později i světovým) střetem. Nálada u nás nebyla příliš vstřícná vládnoucí dynastii, často docházelo ke vzpourám v mobilizovaných jednotkách, byli zatýkáni a také odsuzováni k vysokým trestům čeští politici. Do zahraničí odešel v prosinci toho roku poslanec říšského sněmu *T. G. Masaryk* (1850-1937), brzy po něm také emigroval *E. Beneš* (1884-1948), k nim se v zahraničí připojil převážně ve Francii už déle působící slovenský astronom *M. R. Štefánik* (1880-1919). V cizině společně pracovali ve prospěch naší vlasti. Je zde přímo

signifikantní, že tento „triumvirát“ tvořili Moravan, Čech a Slovák. Vyvíjeli mimořádné úsilí ve vzájemné spolupráci; brzy se také ukázalo, že bude nutné spojit síly se Slováky, aby se také vymanili z maďarského područí, které bylo pro ně národnostně ještě mnohem zhoubnější, než pro nás *habsburské*.

Zakládání našich jednotek v zahraničí z tamních krajanů a také ze zajatců a přeběhlíků, je věcí dostatečně známou. Pomáhalo to práci na ustavení samostatného státu po rozpadu rakouského mocnářství. Také doma docházelo k četným projevům odporu, stávkám, ustavily se organizace na podporu osvobozovacího úsilí, došlo k zatýkání a dokonce i vyslovení nejvyšších trestů vrcholným českým politikům, později však omilostněných. Ale důležité bylo jednání již zmíněných tří emigrantů, kde bude nutné se zmínit o dvou důležitých klíčových momentech.

Poměry na Slovensku byly mnohem horší, než v českých zemích. Tamní krajina poskytovala lidem jen málo obživy, obyvatelé zde byli velmi chudí a kulturně i intelektuálně nevyspělí. Školy byly převážně maďarské, v celé zemi bylo pouze šest středních škol slovenských, univerzitu Slováci neměli vůbec. Jejich elita se tak upínala především na české vlastence, jimž se cítila být nejbližší nejen jazykem, ale též mentálně. Ještě po vzniku nového státu se hovořilo o tom, že vlastně nejsou samostatným národem, nýbrž jedním ze kmenů českého národa a slovenština je také pouze jedním z početných českých nářečí. Je vhodné připomenout, že např. slovenský národní básník Ján Kollár, evangelický pastor, autor známé Slávy dcery, psal česky. Neutěšené místní poměry odváděly tehdy mnoho Slováků do zahraničí, především do USA, kde vytvořili významnou menšinu.

Prvním zásadním krokem bylo uzavření společných dohod, které byly podkladem pro vzájemnou spolupráci obou národů. Už 22. 10. 1915 byla podepsána tzv. *Clevelandská dohoda* mezi krajanskými sdruženími – *Slovenskou ligou* a *Českým národním sdružením*, proklamující společný boj za sebeurčení obou. Byl to první počátek, od něhož se pak odvíjela myšlenka našeho soužití. Jak se vyvíjela světová politika, tak byl tento dokument nahrazen *Pittsburskou dohodou* z 30. 5. 1918, v níž však už nešlo o budoucí *federativní*, ale jen o *unitární* uspořádání společného státu. Slováci měli mít samostatnou státní správu, soudnictví a svůj vlastní parlament. To se však později stalo příčinou mnoha potíží, které ovšem nikdo v době jejího uzavření neočekával. Signatářem této dohody byl už také *T. G. Masaryk* jako představitel společného odboje.

Ten vedl rozsáhlá jednání jak v USA, tak také v Rusku, jež už se mezitím zmítalo ve zmatcích bolševické revoluce. Po celou dobu války se mezi spojenci *Dohody* věčně diskutovalo o dalším uspořádání Evropy po porážce Německa a též Rakousko-Uherska, s níž se tehdy už pevně počítalo. Konkrétní představu obsahovalo tzv. *Čtrnáct bodů prezidenta Woodrowa Wilsona*, vydaných 18. 1. 1918. Doznaly později ještě několik menších změn, podstata však zůstala nezměněna. Tento dokument se stal posléze podkladem pro poválečná jednání a na jeho základě se pak postupovalo při uzavírání mírové smlouvy. Pro naši zemi byl však velmi důležitý jeho 10. bod, který přislíbil autonomii osvobozeným národům.

Ve Spojených státech vyhlásil 18. 10. 1918 *T. G. Masaryk* tzv. *Washingtonskou deklaraci nezávislosti*, která už byla zcela konkrétním krokem k naší samostatnosti. Zmínil jsem se zde už na samém počátku o tom, že Československá republika byla slavnostně vyhlášena ještě před ukončením války a dohodnutím příměří. Stalo se tak v Praze na popud usnesení

Národního výboru, které na Václavském náměstí pod sochou světcovou přednesl davům kněz *Isidor Zahradník*.

Slovensko se připojilo 30. 10. 1918 *Martinskou deklarací*, přijatou jejich představiteli v Turčianskom Svätom Martině (dnes už jen Martin), podkarpatští Rusíni až 8. 5. 1919 na základě *Užhorodského memoranda*. První nástupnický stát rakousko-uherské monarchie byl na světě.

Potíže růstu a růst potíží

Zatímco rozjásané davy oslavovaly, veřejné činitele, úředníky, poslance a další politiky čekal teď velký kus práce. Bylo třeba oddělit měnu státu (kolkováním bankovek a vydáním nových), přebudovat policii a také četnictvo, zorganizovat armádu především z legionářů ruských, italských a francouzských, ale také z demobilizovaných vojáků bývalé císařské armády, úřady posílit novými, novému státu vstřícnými lidmi. Aby nevznikl okamžitý zmatek, dohodli vůdcové národa, že pro nejbližší dobu bude zachována *kontinuita legislativy*. Brzy, už 14. 11. 1918 se sešlo revoluční *Národní shromáždění*, které potvrdilo teď už legálně vyhlášení republiky a současně zvolilo do jejího čela prvního prezidenta, jímž se stal zcela logicky *Tomáš Garrigue Masaryk*. Jeho osoba i jeho morální kvality byly zárukou dobrého a především demokratického vývoje republiky.

Ačkoliv nás zkušenosti učí, že jásat při významných událostech se nám vždy dobře daří, byla to tentokrát skutečně celonárodní záležitost. Lidé teď byli ochotní pro nově získaný svobodný stát udělat mnohé. Jako jen malou ukázkou zde uvedu poměrně málo známou kurýrní službu skautů pro vznikající úřady. Dokonce byly vydány známky tzv. „skautské pošty“, a to v hodnotách 10 haléřů (modré) a 20 haléřů (červené). Staly se záhy velkou a žádanou raritou pro filatelisty celého světa.

Ale neprobíhalo všechno bez problémů. Na území nové republiky nežil jenom jediný národ. Bylo zde hodně Němců, zejména v okrajových územích, jako pozůstatek někdejší *přemyslovské kolonizace*, ve Slezsku žili Poláci, na Slovensku pak značný podíl Maďarů. Ne všichni z nich byli spokojeni s nastalou situací, ne všichni se s takovým stavem smířili. Na severu Čech, ale i jinde v českomoravském pohraničí, se radikalizovali Němci a hodlali tato území odtrhnout od republiky. Vše došlo tak daleko, že musela zasahovat armáda a padlo při tom i několik obětí. Také na jihu Slovenska byly spory o situování státní hranice, neboť Maďaři se rozhodně nehodlali smířit s omezením svého území, když jim předtím patřily tak rozsáhlé rozlohy, označované jako *Zalitavsko*. Situace se sice vojenským zásahem uklidnila, ale odstředivé nálady zde přežívaly nadále a projevy se v době pro republiku nejméně příznivé znovu po dalších dvaceti letech.

Navíc, pod vlivem podvrtného působení levice, inspirované importovanými myšlenkami bolševické revoluce v Rusku, vznikaly také ve střední Evropě podle jejího vzoru tzv. *republiky rad*. K prvnímu převratu došlo v Maďarsku, kde tento miniaturní „stát“ byl vyhlášen 21. 3. 1919. *Maďarská rudá armáda* pronikla dokonce také na Slovensko, kde založil na našem území podobnou *Slovenskou republiku rad* - až ve východoslovenských Košicích - český revolucionář *Antonín Janoušek* 16. 6. 1919. Po sovětském vzoru zde zaváděli noví vůdcové namísto řádných soudů revoluční tribunály, rušili banky, soukromé vlastnictví i dosavadní státní orgány. Maďarské dobrodruhy poháněla jistě také lítost nad ztrátou velkého území, jehož se museli vzdát s pádem mocnářství, v němž měli tak výlučnou pozici. Proti těmto výstřelkům zasáhla – podobně jako už před tím v Sudetech – naše armáda, zde posílená intervenující armádou spřáteleného Rumunska.

Tak padla „rudá“ slovenská republika už po jednom měsíci 17. 7. 1919, nedlouho poté – 1. 8. 1919 – také ta maďarská.

Tím však myšlenky na „socializaci“ nezanikly. Stále tu přežívaly plány na vytvoření něčeho podobného, co už zaváděli za velkého teroru (o němž se příliš mnoho informací u nás nešířilo, a pokud, pak se to považovalo za propagandu) bolševici v Rusku. Koncem roku 1920 byla vyhlášena generální tzv. *prosincová stávka*, špatně organizovaná a posléze potlačená. U nás probíhala především v Oslavanech na nově vybudované elektrárně, ale byla, stejně jako všude jinde, také zde brzy zlikvidována. Pamětníci už nežijí, jen na památku té události je dodnes pojmenováno hlavní oslavanské náměstí. Levicové myšlenky však ne-zmizely. Radikální sociální demokraté, inspirovaní učením *Marxe a Engelse*, posílení vývojem na východě kontinentu, se odtrhli od své strany a založili si na jejím ustavujícím sjezdu 14.-16.května 1921 *Komunistickou stranu Československa*. Byla to strana, s níž se muselo počítat, patřila k nejsilnějším a už ve volbách v roce 1925 se umístila dokonce podle jejich výsledků jako druhá.

Zmíněné extrémní „revoluční“ výbuchy radikálů naznačovaly, že nebude snadné klidné soužití ve státě s pestrým národnostním složením. Vzor, který spatřovali tehdy naši politici ve vyspělé demokracii Spojených států, bude nespolehlivý následovat. Problém představovaly stále jejich nejpočetnější představitelé, totiž Němci a Slováci. Oba národy čítaly asi po jedné pětině celkového počtu obyvatel, tedy kolem tří milionů, Němci byli nepatrně početnější. Pokud tedy v USA uzavřené dohody slibovaly slovenskému národu značný podíl na samostatnosti, existovalo reálné nebezpečí, že o stejné výsady v demokratickém ovzduší budou žádat také Němci, což by ve svých důsledcích následně představovalo patrně plebiscit, který by jejich území od republiky legální cestou, když se to nepodařilo silou v prvním revolučním vypětí krátce po skončení války. Naplnění obou dohod z let 1915 a 1918, uzavřených ve Spojených státech se zahraničními krajany – *Clevelandské* a *Pittsburské* – se jevilo jako problematické a především riskantní. Proto se řešení odkládalo a začalo se znenáhla hovořit o jednom „národu československém“, nikoliv o dvou samostatných, vedle sebe žijících národnostech. Ani to nebylo zcela šťastné řešení, jak se ukázalo dalším vývojem. Přesto zůstávala *Československá republika* nadále státem s nejspolehlivější demokracií uprostřed poválečné Evropy.

Třebaže kořeny demokracie nalezneme také v dávné antice, její plný celosvětový (nebo alespoň celoevropský) rozmach nastal až s příchodem 20. století. Ale i tak přesvědčený demokrat, jakým byl Winston Churchill, kdysi připustil, že také demokracie má svoje nedostatky, současně však hned dodal, že nikdy nepoznal dokonalejší systém vlády. Jejich svobod ovšem mohou zneužívat extrémní živly pro její svržení a nastolení totality kteréhokoliv zabarvení. Soudím, že největším problémem demokracie bude vždy její váhavost při vytváření mechanismů na svoji obranu v obavě, aby se nestala policejním státem. Balancování mezi oběma extrémy – diktátem a svobodou – je prubířským kamenem umění vládnout. A zdá se, že to platí i v dnešních poměrech.

Zejména Slováci se cítili být poškozeni ve svých tužbách. Jejich nacionálně orientovaní představitelé to nechápali, protože problém ztráty Sudet by byl český, nikoliv slovenský. Nepřipustili si vůbec, že by krátce poté mohla pro ně vzniknout podobná situace na jihu s Maďary. Už před válkou působila *Ludová strana Andreje Hlinky*, která v lednu 1922 podala návrh zákona o slovenské autonomii. Ač to tehdy nebylo akceptováno, vyhlásila znovu v roce 1933 v rámci oslav v Nitře svůj autonomistický program. Krátce nato, v roce

1936 se přiklonila k fašismu a stala se pak vůdčí silou samostatného tzv. *Slovenského státu* po celou dobu války.

Němci v prvních letech republiky, kromě potlačených bojůvek krátce po válce, zůstávali klidní, i když – samozřejmě – se cítili být stále poškozeni a jejich snaha po odchodu z ČSR i s jimi osídleným územím jim nadále zůstávala, byť se neprojevovala – zatím – tak hlasitě. Poměry v republice byly klidné a spořádané rovněž díky moudrému a zkušenému vedení země *T. G. Masarykem*. Ten nastavil prezidentskému úřadu tak vysokou „pomyslnou laťku“, že jí potom žádný z jeho nástupců nedosáhl. Také to bylo důvodem, proč při příležitosti jeho 80. narozenin se usnesl 6. 3. 1930 parlament na uzákonění věty zvané „*lex Masaryk*“, již jsem uvedl v záhlaví této úvahy, totiž že „*T. G. Masaryk se zasloužil o stát*“. Takové pocty se pak už nikomu dalšímu v Československu nedostalo.

A přece k tomu došlo. Bylo to za téměř tři čtvrtiny století. Namísto jména TGM se nyní objevil v zákoně 292/2004 druhý prezident republiky Dr. Edvard Beneš. Není vůbec potřeba se nad tím pozastavovat, protože to rovněž zcela odpovídá pravdě. Jinou věcí však je, na čí popud se to stalo. Návrh tehdy podali a plně podpořili poslanci Komunistické strany Čech a Moravy, přímé pokračovatelky smutně proslulé KSČ, která byla strůjkyňou všech represí rudé totality. Oslavili tak toho Beneše, kterého po celých čtyřicet roků hanobili, dávali mu nedůstojné přídomek, toho, který byl dle nich autorem a nositelem všeho, co bylo za jeho éry „našemu lidu“ nepřátelské. Podala to strana, která se omezila pouze na úpravu svého názvu, totiž oblasti působení, nikoliv na jakoukoliv změnu své podstaty. (Jak by asi Němci vnímali ve svém parlamentu přítomnost zástupců bývalé NSDAP, která by se dnes jmenovala NSAP-BRD a ponechala by si i svoje dřívější aktivní členstvo?). Důvod může pro to být jen jediný – Beneš jim „dobrovolně“ předal moc v únoru 1948, třebaže víme, že nátlak na něj byl tehdy nesmírný. Pokud tedy má zásluhy o stát, pak se nemohl mýlit a jejich únorový puč byl zcela legální a oni se nemusejí po pádu režimu našemu národu zodpovídat za všechna zvěrstva a hrůzy, které za „reálného socialismu“ napáchali.

Vláda a vedení země nepřihlížely k událostem nečinně. Atentát na *A. Rašína* inspiroval k přijetí zákona 50/1923 *na ochranu republiky*, který postihoval *úklady o republiku, její poškozování a útoky na ústavní činitele i ohrožování její bezpečnosti a míru*. Taková opatření byla nutná a zejména ve třicátých letech, kdy stoupalo napětí, velmi potřebná. Teď, tedy ve dvacátých letech, se zatím nedělo nic závažného, byly tu spíše potíže ekonomické, demonstrace proti drahotě (1925), která se k nám dostala po krachu na americké burze a způsobila krizi i v Evropě.

Ale už v roce 1933 (2. října) zveřejnil *K. Henlein* své provokativní svolání k založení nové, sudetoněmecké strany, která se tak neblaze projevovala v dalších letech. V tomto roce už totiž od 30. ledna byl v Německu kancléřem *Adolf Hitler*, který se nijak neskrýval se svým programem. *Henlein* ho v záležitosti Sudet navštívil v letech 1936 a 1938, takže jednali zcela v plné vzájemné shodě. *Hitler* považoval celé naše území za „historicky německé“. Zda při tom tak vnímal pravěké osídlení starogermánskými kmeny *Kvádů* a *Markomanů*, zaniklé při „stěhování národů“, nebo zda to byla tzv. „přemyslovská kolonizace“, kdy panovnický rod k nám zval cizince pro kultivaci našich pohraničních hvozďů a těžbu stříbra, zda tak vnímal až *habsburskou* germanizaci, je otázkou, která ovšem na celkovém výsledku zcela nic nemění.

T. G. Masaryk abdikoval v prosinci 1935 a jako svého nástupce doporučil *E. Beneše*. Ten byl skutečně zvolen parlamentem 18. 12. 1935. Volba byla sice v souladu s přáním

odstupujícího prezidenta, přesto však nominovala agrární strana jako protikandidáta profesora *B. Němce*. Doba, v níž se nový představitel ujal úřadu, byla hektická a nesnadná ke zvládnutí, řešení všech vyvstalých problémů bylo obtížné. To vše je jistě dostatečně známo, připomeňme si tedy jen stručně: 14. září 1937 umírá *T. G. Masaryk*, v dubnu 1938 vyhláší *SdP* (sudetoněmecká strana) své požadavky autonomie, v květnu částečná mobilizace čs. armády, po ní další, teď už úplná mobilizace 23. září, poté 29. září mnichovská dohoda, na jejíž projednání jsme nebyli připuštěni, následně obsazeno pohraničí *Wehrmachtem*, pak – v říjnu – uznán „nárok“ Polska na naše Těšínsko, už 5. října abdikuje na svůj úřad *E. Beneš* a odchází do exilu. Slováci pod německým nátlakem vyhláší samostatný stát 14. března 1939 a poté německá armáda 15. března okupuje zbytek země. Můžeme se právem domnívat, že slovenským nacionalistům to patrně nevadilo.

Dodnes se vedou diskuse o tom, zda jsme se tenkrát měli či neměli bránit. Odchod prezidenta *Beneše* řadu našich občanů překvapil. Je však třeba si uvědomit, že byl jedním ze dvou světových státníků, kteří si už tehdy uvědomovali, že Německo se přes *Hitlerovy* sliby nespokojí se získaným územím (když v roce 1936 anektoval Porýní a v březnu 1938 Rakousko) a že válka je nevyhnutelná. Je pravdou, že jsme byli dobře vyzbrojeni a také jsme v pohraničí budovali mohutná opevnění okamžitě po nástupu nacismu v Německu, jakmile ten dal nepokrytě najevo své plány. Ale bez cizí pomoci bychom se nebyli bývali obešli.

A pak tu byl ještě jeden faktor, na nějž se ale obvykle zapomíná. Pokud Němci tvořili přibližně jednu pětinu obyvatelstva, která až na ne-patrné výjimky sympatizovala s nepřítelem, pokud tentýž poměr měli také Slováci, z nichž část by se byla ráda odtrhla od společného státu, pak tentýž stav panoval také v armádě, protože obě národnosti měly naše občanství s brannou povinností. Nemusíme tedy být velkými vojenskými odborníky ani stratégy, abychom pochopili, že s armádou, v níž tak značný počet příslušníků není pozitivně motivován, je obtížné se bránit.

Tím druhým „jasně vidícím“ byl *W. Churchill*, který ostře vystoupil už dříve proti mnichovskému ujednání. Ale světu se nechtělo bojovat. Spojené státy se úplně distancovaly od veškerého světového a zejména evropského dění, Velká Británie sice garantovala smluvně naší republice nedotknutelnost, současně ovšem v jiné bilaterální smlouvě o vzájemné pomoci s Francií se necítila jí být nijak vázaná v případě francouzské intervence ve prospěch naší republiky. Svobodnému Československu teď začínala pozvolna zvonit hrana.

Válečné intermezzo

Po obsazení země odešli od nás do zahraničí mladí lidé, aby za svobodu bojovali. Odešli i někteří Slováci. Cesta na Západ byla však tehdy velmi svízelná a dobrodružná. Hůře ovšem dopadli ti, kdo prchali na východ. Skončili tam v sovětských lágrech a gulazích, protože Německo mělo uzavřený už od 23. srpna 1939 se SSSR pakt o neútočení, jenž uvolnil Hitlerovi ruce jistotou, že wehrmacht nebude bojovat na dvou frontách. Při tom ovšem si současně dohodli sféry vlivu, na jejichž základě SSSR necelé tři týdny po Německu zahájil obsazování východní poloviny Polska a poté, v roce 1940, i Pobaltí. Tím se samozřejmě stal rovněž agresorem. Sověští historici ovšem v rozporu s tou skutečností se vždy považovali za napadené Německem a počátek „velké vlastenecké války“ datovali proto až 22. červnem 1941. Čeští komunisté zatím nehodlali odboj podpořit, protože

v duchu své zrušné marxistické teorie pokládali tuto válku za imperialistickou, která měla být poslední fází kapitalismu, po němž měla vzplanout proletářská revoluce a konečně nastat „socialistický ráj na zemi“. Proto bojkotovali úsilí národa, proto poslali dokonce i do Anglie své emisary s úkolem rozvracet tam se tvořící naše jednotky, mezi nimi např. O. Šlínka a V. Clementise. (Po válce byli oba popraveni v inscenovaném procesu s R. Slánským). Svůj názor komunisté korigovali až po zmíněném zahájení bojů mezi Německem a Sovětským svazem v červnu 1941.

Slovenský stát vyhlásil válku SSSR koncem června 1941. Stal se tak přímým kolaborantem nacismu. Stojí za připomenutí, že při „konečném řešení židovské otázky“, jak nacisté nazvali decentně holocaust, byli jedinou zemí, která Němcům platila poplatek za každého deportovaného Žida. To vše samozřejmě velmi zatěžovalo úsilí západní emigrace v její snaze o obnovení republiky v původní předmnichovské podobě.

Mezi odpůrce nacismu se Slovensko zařadilo až svým povstáním, které propuklo v srpnu 1944 v Banské Bystrici. Tím se značně zjednodušila cesta k dalším ujednáním o poválečné podobě republiky.

Poválečné vztahy

Účast našich jednotek na bojištích druhé světové války v součinnosti armád vítězných spojenců, zejména pak vystoupení našich letců v rámci RAF v bitvě o Anglii (1940) a úspěšný útok našich západních parašutistů na „zastupujícího říšského protektora“ R. Heydricha v květnu 1942, vedly k postupnému anulování mnichovské dohody jejími signatáři a následně pak také k příslibu obnovení Československa v předválečných hranicích. Velkým zklamáním však po válce bylo odtržení Podkarpatské Rusi ve prospěch Sovětského svazu na základě zmanipulovaného plebiscitu.

Už za války uvažovali naši exiloví politici o možném vysídlení Němců z naší osvobozené vlasti. Vedly je k tomu také názory Němců, kteří před nacismem uprchli do zahraničí. V londýnském exilu měl náš – teď už znovu přes svou ústavně řádnou abdikaci uznávaný – prezident Beneš rozhovory s reprezentantem německých sociálních demokratů v ČSR W. Jakschem, který byl sice odpůrcem nacismu, avšak odtržení Sudet podle mnichovského diktátu schvaloval. Za těchto okolností a po nedobrych zkušenostech se zdálo další soužití s touto menšinou nemožné. Dostalo se to proto i do programu *Postupimské konference*, která o tom kladně rozhodla 2. srpna 1945 a stanovila podmínky, za nichž se tak bude dít. Vyřešil se tím s nebyvalou důsledností staletý problém soužití dvou národností v jednom „společném domě“, jehož tvrdost ovšem nebyla vyvolána pouze naší stranou. Odsun byl však také – bohužel – provázen četnými surovými a bestiálními excesy „revolučních gard“, které sice je snad možné vysvětlit hlubokým poklesem morálky v důsledku všeho toho, co provázelo náš národ v průběhu celé války, nebude to však – samozřejmě – pro nás nikdy omluvou.

Také postavení Slováků se změnilo. Nešlo sice o autonomii, ale vnitřní záležitosti krajiny teď spravoval „sbor pověřenců“ („povereníků“), který kopíroval složení ústřední vlády v Praze, v níž ovšem zasedali také slovenští ministři. Předválečná republika se snažila na prvním místě pozvednout intelektuální úroveň krajiny podporou slovenského školství, když tam školy zakládala a vysílala velký počet českých učitelů, naproti tomu ekonomická sféra byla v soukromých rukách a její stav se odvíjel od iniciativy majitelů firem. To se však mělo změnit. Stát podporoval také rozvoj teď už znárodněného průmyslu, jako např. výstavbou železniční „magistrály“, která usnadnila spojení východní méně rozvinuté

oblasti se západem, rozšířením bývalé *Baťovy* velké filiálky zlínského obuvnického závodu v Batizovcích (nyní přejmenovaných na Svit), nebo též výstavbou ocelářského gigantu nedaleko Košic. Protože bylo Slovensko značně poškozeno přechodem fronty, ale také bojovými akcemi Němců při potlačování povstání, byl mu přiznán „*příspěvek na poválečnou obnovu Slovenska*“. Ten byl vyplácen ze státního rozpočtu po celou další dobu našeho soužití. (Jak jsme se dověděli z oficiálního zpravodajství, činil za první rok deficit hospodaření samostatné *Slovenské republiky* částku, rovnající se právě výši po celou dobu každoročně převáděné částky ze společného státního rozpočtu na tuto obnovu.) To všechno se dalo v duchu ujednání, obsaženého v tzv. „*Košickém vládním programu*“.

Londýnská exilová vláda se vracela do vlasti přes Moskvu, kde se spojila s východním – komunistickým – exilem. Zatímco na západě se jednalo především o zrušení „Mnichova“, komunisté v Moskvě připravovali svoje poválečné plány. Cesta do republiky pro obě skupiny nebyla lehká. Velení Rudé armády je s odkazem na bojové akce pozdrželo ve východoslovenských Košicích, kde se dohadoval další postup, včetně politického uspořádání země. Bylo dohodnuto, že se povolí pouze čtyři politické strany, totiž komunisté, sociální demokraté, lidovci a národní socialisté. Je tu patrné, že nastal velký odklon „doleva“, protože nebyla povolena žádná strana pravicová. KSČ a „socdem“ byly přece jednoznačně levicové, lidovci pravým středem, zatímco národní socialisté byli od středu nalevo. Pravicová strana agrárníků, tak početná před válkou, nebyla povolena s poukazem na válečnou „kolaboraci“, když někteří z ministrů protektorátní „vlády“ byli původně jejími členy. Zda v tom snad hrála roli také osobní msta E. Beneše za jejich protikandidáta v prezidentských volbách v roce 1935 – prof. B. Němce – je ovšem otázkou. Omylem všech nekomunistických politiků byl zcela chybný názor, že tím, že se komunisté stali vládní stranou, stali se tím současně také stranou demokratickou. To se jim, a také celé zemi, mělo za necelé tři roky krutě vymstít.

Od federace k rozpadu

Československá republika byla ustavena od samého počátku zemským zřízením. Respektovalo už po staletí existující „*království*“ – tedy Čechy, „*markrabství*“ – Moravu a také nově připojené krajiny měly svou územní samostatnost. Bylo tomu tak v českých zemích i za germanizujícími reformy *Josefa II.* (Slovensko a Podkarpatská Rus z větší části – jak víme – spadaly tehdy pod nadvládu Maďarů), stejně jako po dobu německé okupace. Jednotlivé země měly v ČSR dokonce svoje vlastní zemské prezidenty. Teprve až únorový puč přinesl změnu. Již ve starém Římě přece platilo „*divide et impera*“ – „rozděl a panuj“. Větší kontrola „*podvratných živelů*“ vyžadovala mít menší územní celky, jejichž zřízením se dostalo také výhodných „*prebend*“ pro zasloužilé straníky. Republika se tak rozdělila k 1. 1. 1949 na čtrnáct samostatných krajů. To však bylo natolik nefunkční, že zanedlouho, už v dubnu 1960, byl počet všech krajů zredukován na deset. Hlavní město Praha mělo též svůj krajský statut.

Tuhý totalitní režim, naplněný strachem, kde si nikdo nebyl jistým, kdy dojde také na něho, nebyl příznivou dobou pro nacionalistické pnutí, jestliže režim navenek hlásal „*proletářský internacionalismus*“. V praxi to ovšem znamenalo, že došlo k utužené centralizaci, když „Praha“ jenom přenášela to, co jí bylo z Moskvy nadiktováno. Teprve určité uvolnění vnitřního napětí s příchodem „*Pražského jara*“ obnovilo na Slovensku opět snahy o posílení jeho postavení. Tak došlo k 1. 1. 1969 k *federalizaci* státu. V čele

země byly tedy trojí orgány vládní i parlamentní – ústřední, české a slovenské. Pro republiku naší velikosti jistě značný luxus.

Jen malou a poměrně málo zaznamenanou epizodu tvoří snaha některých tehdy se objevivších moravských činitelů, kteří v touze po znovuoobnovení zemského zřízení požadovali federaci trojčlennou, tedy stejný statut také pro Moravu. Nenašlo to téměř žádnou odezvu. „Praha“ tradičně nevnímala moravské problémy, navíc se dalo vytušit z reakcí slovenské strany, že by jim to připadalo jako devalvace právě získaného postavení Slovenska, protože na Moravě přece také žili „jen“ Češi.

V té době už bylo Československo obsazeno *Sovětskou armádou* a strana, poučená zkušeností, že ani téměř čtvrt století nevymazalo z lidí touhu po svobodě a demokracii, postupně utahovala pomyslný šroub a lidé teď měli v obavě z opakování politických procesů zcela jiné starosti. Navíc odešlo poměrně hodně dobrých pracovníků a odborníků ze země, aby se již nikdy nevrátili. Zase tu byla vlna emigrace, jak to už tolikrát naše země zažily. Velkou nevýhodou Slováků byla jejich orientace na těžký a zejména zbrojní průmysl, když se počítalo se zahájením třetí světové války v padesátých letech. Pro poválečnou industrializaci krajiny to bylo po všech stránkách výhodné, ale po *Stalinově* smrti, když tyto plány padly, to bylo velkou zátěží pro zefektivnění jejich ekonomiky.

K procesům naštěstí nedošlo a vnitřní stav celé země se měnil v apatii všech a ke všemu. Ale pak došlo k výrazným změnám v SSSR, kde teď nastoupila na místa, dříve obsazená tvrdými bolševiky, většinou ještě pamětníky revoluce, nová, mladá a mnohem pružnější generace, která hledala nové cesty pro zemi, která se díky své dřívější zaslepené zahraniční politice zmítala na pokraji ekonomického krachu. V roce 1986 se sešel americký prezident *Reagan* se sovětským vůdcem *Gorbačovem* v islandském Reykjavíku, kde společně dohodli další světovou politiku, která i k nám přinesla určité uvolnění. A pak už se, koncem osmdesátých let, daly události do pohybu. Jakoby se splnilo dávné proroctví, že pokud kdy bude *Anežka Přemyslovna* (žijící ve 13. století) svatořečena, dojde k velkému štěstí českého lidu. Už krátce po této události, již se v Římě směli účastnit i naši občané, propukly studentské nepokoje a zesláblý režim se sesypal doslova jako domeček z karet. V zemi se opět obnovila demokracie, s níž se znovu objevily staré problémy národnostní.

Významná místa v zemi teď obsadili ekonomové, kteří viděli vše jen materialistickými brýlemi, navíc získali své vzdělání za „socialismu“ v duchu marxistické ekonomie. Jejich ješitný „guru“ dokonce povýšeně prohlásil, že i zdevastovanou morálku vyřeší až svobodné tržní podmínky. V tom nastalém hektickém kvapu se zapomnělo (nebo snad záměrně?) zakázat komunistickou stranu, která všechen ten mravní a ekonomický marasmus způsobila. Nebyly odsouzeny ani nepromlčitelné zločiny proti lidskosti. Ale byly tu i dobré zprávy. Ještě v roce 1990 zanikla Sověty řízená *Rada vzájemné hospodářské pomoci*, v dubnu nás navštívil *Jan Pavel II.*, brzy poté také *dalajláma*, v únoru 1991 byl zrušena útočná *Varšavská smlouva*, která připravovala vítězné tažení „proletariátu“ do světa a poté, v červnu, od nás odešla ruská okupační vojska. V únoru 1992 uzavřela republika *smlouvu o dobrém sousedství a spolupráci* s Německem. Po mnoha letech tak došlo k narovnání vztahů, i když je potřeba přiznat, že na obou stranách, zejména mezi mnoha postiženými, přežíval nadále pocit hořkosti.

V té době znovu pronikly na povrch nevyřešené problémy česko-slovenské. Vypukla tzv. *pomlčková válka*, která měla rozdělit zmíněnou pomlčkou oba národy i v názvu jejich státu. Nechutné tahanice ukončila až památná porada premiérů obou národů – *V. Klause* a

V. Mečiara – na zahradě brněnské vily *Tugendhat* v červnu a srpnu 1992. Majetek byl rozdělen v poměru počtu obyvatel 2:1, došlo pouze k nevelkým úpravám hranic, státní symboly si zvolilo Slovensko podle těch už kdysi za války užívaných, Česká republika, přes některé protesty Slováků (mělo podle nich zaniknout vše československé), si ponechala prvorepublikové.

Po rozdělení republiky se oba naše nové státy dohodly na „nadstandardních vztazích“. Poněkud lepší ekonomické podmínky České republiky a volný pohyb osob přivedly některé Slováky do českých zemí (umělce, herce, podnikavé a šikovné pracovníky), ale také řadu východoslovenských Romů, kteří odešli za vyššími sociálními dávkami. To bylo jistě v souladu s dohodami a náš dosavadní společný život v jednom státě to přímo navozoval. Přesto však u mnohých Čechů stále přetrvává trpký pocit, že kdykoliv náš společný československý stát prožíval vážné obtíže, využili jich někteří slovenští nacionalisté a také separatisté k opakovanému a tvrdému uplatňování svých požadavků.

Intermezzo kritiků

Stalo se podivnou módou kritizovat, přehodnocovat a odlišně vykládat historické osobnosti i události. Snad pro osobní „zviditelnění“, pro výklad prospěšný politickému cíli. Typickou ukázkou bylo vystoupení premiéra, když v březnu 2000 projednával český parlament „Den státnosti“, který měl připadnout na svátek svatého Václava. Poukázal na poplatek, který odváděli čeští panovníci císaři, a prohlásil, že v tomto případě by to byl svátek „servility a kolaborace“. Ten tribut byl stanoven Karlem I. Velikým (748/?-814) už v roce 805, tedy víc než o sto roků dříve, v době, kdy ani dnešní historikové nedokáží přesně zodpovědět otázku, kdo tehdy vedl české kmeny a tuto povinnost přijal. Nevěděl to, nebo záměrně lhal? Kritizuje se soukromý život T. G. Masaryka po smrti jeho ženy Charlotty, ač tak vysoké mravní úrovni po něm žádný z našich představitelů nikdy nedosáhl. Mohli bychom hovořit o tom, zda Karel IV. byl lepší král či římský císař, stejně jako o pohnutkách zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Máme jistě nejen svaté právo, ale i povinnost očistit svou historii od bludů. Výročí, připadající na tento rok, k tomu přímo vybízejí. V zemi, kde občané za léta totality ztratili pocit jakékoliv národní sounáležitosti, jsou však některé tyto extravagance jen ku škodě věci.

Perspektivy

Vybudování společného státu více národností byl náš velký a významný pokus 20. století. Němci z něho „vypadli“ díky své tvrdošijnosti a svět to brzy poté stálo miliony obětí. Čechům a Slovákům to však napomohlo k jejich vlastním státním útvarům. Zda by se jim to bylo podařilo i bez tohoto experimentu, nebo zda by byli také zmizeli pod vnějším tlakem podobně, jako se to stalo severním slovanským kmenům, je otázkou spíše pro historiky, sociology a politology. Nebudeme o tom spekulovat.

Nyní se opět oba národy sblížily v mnohonárodnostní Unii. Také její budoucnost není zcela jasná. Zda se časem změní ve společný útvar s početnými etnickými skupinami a jazyky, se společnou „spojující“ řečí (angličtinou?), nebo zda se rozplyne pod tlakem současně vznikajícího masivního přesunu celých etnik, je otázkou, na niž odpověď přinese až budoucnost. Je na dnešní generaci mladších, aby pro její zachování, stejně jako pro zachování euro-atlantické kultury a civilizace, vynaložili svoje veškeré úsilí, aby nepodléhali pouze primitivnímu materialismu, hledajícímu jen pohodlí a „slepý“ klid, ono „*panem et circenses*“, které se stalo osudným už Římanům. Aby zastavili postupný nárůst

plebejství, které kritizuje politolog *Masarykovy univerzity*, a které označuje můj přítel z Roudnice výstižněji za „ksindlizaci“ společnosti. Věřme však v pozitivní vývoj a nezapomínejme na slova svatováclavského chorálu, která přinášela naději i jistotu generacím našich předků –

– „**nedej zahynouti nám, ni budoucím.**“

V Ivančicích v září L. P. 2017

Před uzávěrkou

Informace Skautského institutu

skautský institut

Probíhá další digitalizace skautských časopisů pro dospělé, které je možné stahovat na odkazu:

<http://www.skautskyinstitut.cz/casopisy-pro-cinovniky/> .

Jedná se o časopisy *Skauting* a *Junácký činovník*.

Samozřejmě nadále zůstává k dispozici elektronický archiv časopisu *Skaut-Junák*, vydávaného v letech 1945 – 2018:

<http://skaut-junak.webnode.cz/> .

Samotný skautský institut má vlastní webovou stránku zde:

<http://www.skautskyinstitut.cz/> .

Josef Charvát (lékař)

Narození 6. srpna 1897
Praha

Úmrtí 31. ledna 1984 (ve věku 86 let)
Praha

Ocenění Léon Bernard Foundation Prize (1968)

Prof. MUDr. **Josef Charvát**, DrSc. byl český akademik ČSAV a lékař interní medicíny, zakladatel české endokrinologie. Byl též autorem filosofických úvah. Léčil řadu významných osobností (např. Antonín Švehla, Edvard Beneš) a lidí z jejich okolí (např. Marta Gottwaldová).

V roce 1968 byl nominován na funkci prezidenta republiky, kterou však nezískal.

Život

Narodil se v chudé rodině vyučeného kováře a zámečníka, zaměstnance *Elektrických podniků* v Praze. Vystudoval gymnázium v Praze. Studoval na lékařské fakultě Univerzity Karlovy, v roce 1916 musel však studium přerušit a narukovat k dělostřelectvu.

Prof. Dr. Josef Charvát

Později bojoval na třech různých frontách 1. světové války. Promoval až v roce 1923. O rok později zveřejnil svou habilitační práci z oboru endokrinologie o účinku inzulinu. Studoval ve Francii a v Anglii (Londýn, Cambridge). V roce 1933 se stal profesorem vnitřního lékařství. Roku 1937 založil *Československou endokrinologickou společnost* a byl jejím prvním předsedou – s výjimkou let 1949 – 1951 – až do roku 1973.

Dne 1. září 1939 byl zatčen gestapem pro odbojovou aktivitu a vězněn ve věznici Pankrác a v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. Dlouho se mělo za to, že se o jeho propuštění zasloužil tehdejší švédský korunní princ Gustav VI. Adolf údajnou přímou intervencí u Hitlera. S Gustavem Adolfem se Charvát sice znal ze skautského setkání rovermoot ve Švédsku z roku 1937, ale tuto účelovou historku vyvrátilo pátrání mladého australského novináře W. H. Burkeho (*1983), nazvané *Třicet čtyři* (kniha vyšla v češtině v roce 2013 v nakladatelství Academia pod názvem *Čtyřiatřicet*) – propuštění zařídil Albert Göring, mladší (a nejspíše nevlastní) bratr významného nacisty Hermanna Göringa, inženýr a dosazený ředitel Škodových závodů, se kterým se Charvát znal z předválečné doby. Svého příjmení Göring využil nejen k propuštění profesora Charváta, ale i k pomoci dalším 33 lidem, významným i obyčejným. Po válce byl očištěn norimberským i českým soudem.

Od roku 1912 až do 2. světové války se aktivně věnoval skautingu. V roce 1932 byl zvolen místostarostou Svazu skautů a skautek Republiky československé a po rezignaci E. Beneše z funkce starosty, zastával tuto vrcholovou funkci až do ukončení činnosti skautské organizace v roce 1938.

V roce 1945 založil *III. interní kliniku* na Univerzitě Karlově v Praze a do roku 1970 byl jejím přednostou. V 50. letech se později snažil o vyvrácení ideologických chybných interpretací z oboru biologie. V roce 1969 byl zvolen rektorem Univerzity Karlovy, ale funkci nemohl vykonávat, protože vládou nebyl v úřadu potvrzen.

Je považován za zakladatele české endokrinologie, která byla jeho hlavním oborem. Zabýval se též stresem, imunologií a dalším vzděláváním lékařů. Byl propagátorem lékařské kybernetiky a genetiky. Jako první na světě používal inzulin jako katalyzátor výživy při stavech slabosti a vyčerpání. Je autorem tzv. Charvátovy diety pro rychlé hubnutí, dnes již opuštěné.

Byl zastáncem tradice etického, vědeckého a syntetického pohledu jak na pacienta, tak na celý obor vnitřního lékařství. Psal medicínsko-humoristicky zaměřené populární články a též i filosofická díla. Vycházel z humanistické tradice, užíval syntetického myšlení. Je autorem úvah, které začleňují medicínu do širšího kontextu.

Citáty

„*Léčba nesmí nemocnému způsobovat větší problémy, než pro které byla zavedena.*“

„*Člověk nemůže všechno znát, ale měl by o všem důležitém vědět.*“

Zdroj: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Charv%C3%A1t_\(I%C3%A9ka%C5%99\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Charv%C3%A1t_(I%C3%A9ka%C5%99))

NOVINKY SVOJSÍKOVA ODDÍLU

Příspěvky zasílejte buď písemně na adresu:

anebo elektronicky redaktorovi na e-mail:

interní informace

Vladislav Jech
Jilovská 46
252 44 Psáry

vjech.kamzik@volny.cz

Určeno pro potřebu Svojsíkova oddílu, distribuováno do jeho družin; v případě použití výňatku, odkazů apod. žádáme důsledně uvádět zdroj, tj. ročník, číslo a stranu ZPRAVODAJE, odkud bylo čerpáno!